

Seminar

Døden - prisen for et liv

AV ANNE LISE HOLMSEN
soknediakon i Nordstrand
og Ljan menigheter

I begynnelsen av november ble seminaret "Døden - prisen for et liv" arrangert i regi av organisasjonen For Livsrett og Menneskeverd (FLM) og Norges Kristelige Legeforening (NKLF). Seminaret tok opp temaer knyttet til menneskeverd, tanker før døden, å ta avskjed med en døende, eutanasi og livskvalitet. - I to hele dager satt vi og tok imot. Forsøkte å svelge unna i pausene og under musikkinnslagene. Og når vi kom hjem var det litt av et stykke arbeid som lå foran oss - å sortere, kanskje makulere og arkivere. Men mest av alt realisere kunnskapen vi hadde fått. "Savobona" ble vil hilst med på kurset. Slik hilser de hverandre i Zulu-befolkningen. "Jeg ser deg", betyr det. Og den andre svarer tilbake "Og jeg ser deg!" Kanskje det er svaret og løsningen på aktiv døds-hjelp!

Helseministeren inntok talerstolen: "Aktiv døds-hjelp? Et riktig spørsmål, men et galt svar! Svaret er aktiv livs-hjelp!" Det sistnevnte er også navnet på utvalget som utarbeider en plan for tiltak som gjør liv meningsfylt tross begrenset levetid og livsfunksjon. "Utsagnet - jeg er oppgitt og de kan ikke gjøre mer for meg - skal utryddes i hel-sevesenet vårt!" Ordene sank inn i oss. Vi hørte formelig sukket fra den døds-syke pasienten som fryktet for uutholdelige smerter og en uverdigg død alene på et av mange rom langs en lang korridor i et stort sykehus. Eller vi så avmakten i øynene hos den kronisk syke pasienten som opplevde at livskvaliteten ble stadig mindre og han eller hun selv hadde mistet sin verdi.

Men dette stemmer ikke. For Gud skaper ikke søppel! Hvert menneske er fra unnfangelsen av en gitt størrelse, gitt av Gud. Og ikke noe selvrealiseringsprosjekt mest verdifulle i den mest oppegående og aktive fase av livet. Tankevekkende hvordan vi investerer i de unge på bakgrunn av hva de skal bli en gang på samme vis som de eldre ut i fra hva de var en gang. Men mennesket står i enhver tid i relasjon til Gud og er dermed verdt noe i nåtiden fra fødsel til død!

Vi skal ha respekt for døden og vi skal ha respekt for livet. En verdig død, hva er det? Noen kriterier fulgte: Jeg skal ikke ha unødvendige lidelser, jeg skal være orientert om min tilstand, jeg skal

ha eget rom, jeg skal ha pårørende hos meg - eventuelt en fast vakt som jeg kjenner, og til sist - ha mulighet til å si mine religiøse og etiske oppfatninger. Et verdig liv, hva er det for noe? Opplevelsen av å være frisk baseres på om livet er forståelig og forutsigelig, at livet ikke har for store krav, med andre ord er håndterlig og at det er meningsfylt. Men begrepet helse er så mangt.

Hva er helse?

Verdens Helseorganisasjons definisjon av helse i §8 er en utopisk tilstand. "Helse er en tilstand av absolutt velvære". Og på film, TV, i ukeblader og reklame får vi et verdig liv-ideal som går ut på fullkommen kropp, evig ung og helt uten smerte. Dette styrer et handlingsmønster hos oss som ikke gir plass for handikappede, en alderdom som går sin gang eller en dødsprosess som skal gjennomlevs. Vi er blitt et offer for våre egne forventninger. Vi lever i et samfunn der hurtighet, vekst og produktivitet er målene. Og vi klarer ikke henge med i svingene. Vi regner med at andre skal løse våre problemer, det vil si de profesjonelle, når livskvaliteten vår ikke lenger holder mål i forhold til verdig liv-idealet vårt. Vi satser på behandlinger, spesialister og teknikken. Vi er blitt et offer for våre egne forventninger, vi har fått et "helse VESEN". Men det står faktisk ikke på økonomi og ressurser og dyktighet, men samfunnet kan ikke levere oss denne bestillingen, våre forventninger kan ikke noen gang

innfris. For lidelsen hører livet til. Det menneskelige livsløp kan ikke tolkes uten den. Men dagens menneske kan ikke skjelne mellom smerte og lidelse. Smerte vet vi fortsatt hva er. Den kjenner vi. Det gjør dyrene også. Men det som skiller oss fra dem er lidelsen, det å tolke smerten, få et forhold til den, gi den innhold. Det har vi mistet evnen til. Vi vil fjerne lidelsen. Den skal vekk, vi skal leve et verdig liv- tror vi. Men slik er det ikke - nei, helse er ethvert menneskes evne til å mestre de påkjenninger livet gir. Og lidelsen skal bæres av fellesskapet - for i ethvert møte til enhver tid holder vi noe av en annens liv i vår hånd!

Det handler om å tørre å oppholde seg i "mellomrommet" slik forholdet mellom to medmennesker så nydelig ble kalt. I det "mellomrommet" utfordres også legene til å oppholde seg. En lege fra riktig gamle dager, Hippokrates (460-377 f.Kr) hadde følgende ideal: kjennskap til pasienten og diagnose ut ifra dokumentasjon. Hans legeed vektla å ikke gi noe dødbringende middel til noen selv om han ble bedt om det. Det var den gang!

Barmhjertighet

13. juni 1996 ble legen Sandsdalen tiltalt for å ha tatt livet av MS-pasienten Bodil Bjerkman med en dødelig dose morfin. Han uttaler at "barmhjertighet er det som mangler i Hippokrates sin legeed" videre at "aktiv dødshjelp inngår som en del av menneskets selvbe-

stemmelse" og "dersom Gud finnes, har han for lengst sluttet å interessere seg for menneskene. Derfor må mennesket tre inn i hans sted."

Sandsdalen er heldigvis ingen representant for Norsk Legeforenings mening og må heller aldri bli det! Men er vi på vei nedover skråplanet her i Norge? De fleste av oss har hørt om forholdene i Nederland som et skrekkelig eksempel. Vi beveger oss i området der den aktive dødshjelpen springer ut ifra en klar og konkret anmodning fra en pasient i den terminale fasen, i en situasjon med utholdelige smerter. Derfra til pasienter som ikke er i den terminale fasen, men som har utholdelige smerter. Og til ytterpunktet at vi gir aktiv dødshjelp til de som ikke gir oss direkte anmodning på grunn av inkompetenthet, bevisstløse terminale pasienter, aldersdemente, alvorlig skadde alvorlig psykiske lidelser. Det er mange vanskelige overganger innen dette området. Et eksempel her er den glidende overgangen fra å utføre aktiv dødshjelp ut ifra en konkret

anmodning, og til å handle på bakgrunn av barmhjertighet, rettferdighet og manglende livskvalitet. Faktorer som tap av verdighet, uverdighet, avhengighet og livstrettethet kommer inn her.

Overgang fra terminal til ikke-terminal fase kan også forekomme, som i mentale kriser, alvorlig syke nyfødte, uriktig stilte diagnoser som eksempler.

Dødshjelp

Det råder ofte stor forvirring - faktisk også blant leger - om hva begrepet passiv dødshjelp er til forskjell fra aktiv dødshjelp. Passiv dødshjelp handler om å avslutte behandling som kun forlenger pasientens liv i den terminale fasen. En tredje lege, med det kjente navnet Albert Schweitzer, har uttalt: "Mennesket skal aldri som en død gjenstand ofres på forholdenes alter."

I miljøer der aktiv dødshjelp får prege tankegang og handlingsvalg, det være seg i samfunnet generelt, hos pårørende og blant helsepersonellet, kan nettopp dette skje. Vår egen redsel for dødspro-

sessen, vår egen angst for å miste verdigheten kan overføres inn i pasientens situasjon.

Følgende sitater er tankevekkende: En bemerkning fra en nær pårørende: Han ønsket å dø før jul, enn nå... Eller: Det er godt slik, ikke sant doktor? Og pasienten som lenge hadde spurt om å få dø: Takk for at du ikke gjorde det før doktor. Eller om morgenen før dødssprøyten skulle settes: Er det dagen i dag? Det skal ikke bli en sannhet det en har sagt: "The moment will come when I only love him Killing him." Da svikter vi hverandre. Vi kan ikke gi oss selv og hverandre slike rettigheter. Dilemmaet er der: Har du rett til det ene, så har du rett til det andre. Det kan gjelde kroppen, sex, familien, hjem og korrespondanse, religion, eiendom og privat bruk. Jeg råder over livet, ergo råder jeg over døden også. Men skal vi gi et individ bestemmelsesretten om det vil leve, har vi også gitt kravet om å måtte legitimere at det har livets rett. En uhyrlig tanke! Selvmord er ikke forbudt, men heller er heller ingen rettighet. Jeg kan beklage at jeg lever, men ikke rette beklagelsen til mine medmennesker og gi dem oppgaven å ta livet av meg. Å leve er ingen handling, men noe eksistensielt. Å tie er en handling, du kan jo snakke senere. Men det å ta livet ditt er endelig. Gud har gitt deg livet og Han tar det tilbake når Han selv vil. ●

Illustrasjon: Fra programmet til seminaret "Døden - prisen for et liv"